

УДК 354:376

Бронікова С. А.,
професор кафедри україністики
Національної академії державного управління
при Президентіві України
д. держ. упр., доцент

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ЗАСАД СОЦІОКОМУНІКАТИВНОГО МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. Базовим методом функціонування соціокомунікативного механізму обрано нейролінгвістичне моделювання, на ґрунті якого розроблено його технологічну базу. Доведено, що ефективно застосування соціокомунікативного механізму дає змогу оптимізувати всі сегменти взаємозв'язків системи державного управління, що реалізується в забезпеченні розвитку особистісного самоуправління, міжособистісного взаєморозуміння в державній структурі, діалогу держава-суспільство, міждержавної взаємодії. Набули подальшого розвитку дослідження проблем теорії механізмів державного управління, державного менеджменту, підготовки та перепідготовки державно-управлінських кадрів.

Ключові слова: державне управління, механізми державного управління, соціокомунікативний механізм державного управління, нейролінгвістичне програмування, навчальні моделювальні практики.

Аннотация. Базовым методом функционирования социокommunikативного механизма выбрано нейролингвистическое моделирование, на основе которого разработана его технологическая база. Доказано, что эффективное применение социокommunikативного механизма позволяет оптимизировать все сегменты взаимосвязей системы государственного управления, которая реализуется в обеспечении развития личностного самоуправления, межличностного взаимопонимания в государственной структуре, диалога государство-общество, межгосударственного взаимодействия. Получили дальнейшее развитие исследования проблем теории механизмов государственного управления, государственного менеджмента, подготовки и переподготовки государственно-управленческих кадров.

Ключевые слова: государственное управление, механизмы государственного управления, социокоммуникативный механизм государственного управления, нейролингвистическое программирование, учебные моделированные практики.

Summary. Conceptual methodological approaches, principles, trends, methods, conceptual instrument of the mechanism are worked out. Neurolinguistic modeling is chosen as a fundamental method of socio-communicative mechanism functioning, on the basis of which its technological basis is developed. It is proved that efficient application of socio-communicative mechanism provides an opportunity to optimize all segments of correlations of the public administration system which is implemented in providing a development of personal self-rule, interpersonal common understanding in the state institution, state – society dialogue, intergovernmental cooperation. Research of problems of the theory of mechanisms of public administration, state management, training and advanced training of public administration personnel received further development.

Key words: public administration, mechanisms of public administration, socio-communicative mechanism of public administration, neurolinguistic programming, training modeling practices.

Постановка проблеми. Необхідність теоретичного, методологічного та практичного обґрунтування соціокомунікативного механізму як оптимального засобу розв'язання широкого кола проблем державного управління, висвітлення його теоретико-методологічних засад та розкриття функціональної потужності зумовили вибір теми дослідження.

Метою даної статті є висвітлення концептуальних засад соціокомунікативного механізму державного управління.

Аналіз наукового доробку. Незважаючи на значну кількість досліджень механізмів державного управління, зокрема й в аспекті комунікативної парадигми (Г. Атаманчук, Н. Дніпренко, Н. Драгомирецька та інші), феномен соціокомунікативного механізму державного управління розкрито лише частково. Не достатньо досліджено роль соціокомунікативної компоненти розвитку людського потенціалу, попри загальну розробленість проблематики трудових та інших ресурсів

(Т. Безверхнюк, Н. Богданова, Е. Лібанова, А. Ліпенцев, О. Палій, С. Серьогін, Г. Осовська та інші).

Виклад основного матеріалу.

Аналітичне узагальнення та нові підходи реконструкції категорії механізмів державного управління уможливили розв'язання важливої науково-прикладної проблеми виокремлення й обґрунтування концептуальних засад соціокомунікативного механізму державного управління, висвітлення його ефективної функціональної реалізації. На основі отриманих результатів та їх узагальнення сформульовано основні висновки і рекомендації.

Наукові спостереження за функціонуванням механізмів державного управління дають підстави стверджувати, що реалізація цього динамічного комплексу і взаємодія всіх його структурних елементів забезпечується насамперед процесом міжособистісної комунікації, а жоден суб'єкт управління не обходиться без когнітивно-комунікативного ресурсу. З огляду на це введено у науковий обіг поняття «соціокомунікативний механізм державного управління» і дефіновано як динамічний конструкт, що має комплексну природу, реалізовану в єдності системно-процесуальних та інструментальних складників, скерованих на забезпечення результативної взаємодії між суб'єктами та об'єктами державного управління, продуктивної діяльності суб'єктів державного управління в реалізації соціально-комунікативних функцій державного управління й індивідуально-когнітивних функцій.

Теоретичний аналіз категорії «механізм» державного управління виявив неоднозначність наукових тлумачень цього поняття. Встановлено, що така розшарованість визначень зумовлена низкою факторів, серед яких складність власне феномену механізм, наявність методологічного плюралізму дослідницьких інтерпретацій, дифузність термінологічної

кодифікації поняття, неузгодженість родовидових операційних понять та його механістична метафорика. Виявлено критеріальні ознаки механізму, властиві механістичному комплексу державноуправлінської систематики (масштабність, універсальність, виконавчо-розпорядчий характер, підзаконність, організаційний характер та ієрархічність, ступінь системності, функціональне призначення, інноваційний потенціал). Механізм державного управління дефіновано як комплексне динамічне утворення, що виступає невід'ємним складником усієї управлінської систематики, має гетерогенну природу (різновиди механізмів), визначену структуру (методологічна та важільна бази, забезпечені нормативно-правовими та інформаційними джерелами) та відповідний інструментальний арсенал реалізації цільових завдань (стратегії та тактики впливу на суспільні процеси). З'ясовано, що функціональний спектр управлінських механізмів визначається їхньою антропоцентричною природою, що зумовлює необхідність урахування наскрізної ролі особистісного фактора та виокремлення природного для державного управління соціокомунікативного механізму.

Методологічне підґрунтя виокремлення соціокомунікативного механізму державного управління охарактеризовано як логічну систему застосування класичних та синтезованих методів дослідження, базованих на коректному поєднанні досягнень нейрофізіології, психології, когнітології, філософії, соціальних наук та нейролінгвістичного програмування. Доведено, що філософські ідеї нейролінгвістичного програмування чітко корелюють з аксіоматикою державного управління, а соціальна природа застосованих технологій цієї науки забезпечила розв'язання низки проблемних сегментів державного управління (процеси прийняття рішень, контроль за виконанням дій, організаційні форми управлінської діяльності тощо) та актуальних суспільних питань.

Визначено, що цьому сприяють такі критерії нейролінгвістичного програмування, як усвідомлене управління комунікативними ресурсами; наявність соціально значущої мети й доцільність; соціальний характер процесу здійснення; системність; планомірність; технологічність; формальна організація й функціональне розподілення праці; оптимізація і зворотний зв'язок; дискретність та наявність початку й кінця; креативність та стандартизація; циклічність і можливість тиражування.

Розкрито сутність антропоцентричного підходу, що уможливорює ідентифікацію об'єкта управлінського впливу не лише як засобу, а й як цілі, що висуває на перший план паритетні суб'єктно-суб'єктні зв'язки системи державного управління і визначає їх загальну гуманістичність. Базовим методом функціонування соціокомунікативного механізму запропоновано нейролінгвістичне моделювання, суть якого полягає в конструюванні майбутнього результату, що передбачає задіявання нейрофізіологічних ресурсів управлінця-конструктора. Моделювання представлено і як потужну особистісну тактику безперервного навчання; професіоналізації в організаціях; розвитку фахових груп, що передбачає зміцнення співробітництва й взаємодії її членів, наприклад, через моделювання стратегії команди.

Серед основних принципів реалізації механізму визначено такі, що мають загальний та специфічний характер. До перших уналежнено принцип наукової обґрунтованості, гуманізму, системності, технологічності, до других – ситуативність, принцип нетотожності об'єкта його опису, конгруентність, планомірність, принцип зворотного зв'язку, креативності. Напрямами реалізації обрано основні рівні по вертикалі державноуправлінської комунікації: міждержавний, державний, апаратний, міжособистісний. Показано, що останній є базовим у розумінні та застосуванні соціокомунікативного механізму державного управління.

Висвітлено сучасні умови функціонування соціокомунікативного механізму державного управління та окреслено його можливості, що охоплюють практично всі вектори управлінської діяльності, починаючи від міждержавної взаємодії – через поглиблене вдосконалення специфічних управлінських практик з акцентуванням уваги на найактуальніших сегментах – до психокогнітивних методик креативного мислення, спрямованих на розкриття внутрішніх можливостей окремого посадовця. Доведено, що результативність суспільно-економічних перетворень залежить від ефективності застосування соціокомунікативного механізму державного управління як інструменту державної влади, скерованого на формування як індивідуальної, так і соціальної свідомості, створення загальнодержавного конструктивного комунікативного простору, забезпечення прогнозованої взаємодії всіх частин соціального організму державного управління.

Виявлено деструктивні ознаки сучасного соціуму, що в мінливих умовах посилюють тривожність у суспільстві, наголошено на нагальній необхідності здійснення стратегічних корегувальних заходів з використанням соціокомунікативного механізму. Зазначено, що такі заходи стосуються й представників державного управління, самопрограмування яких сприяє переходу процесу самоуправління на новий якісний рівень та спрощує вирішення питань, актуальних для фахової діяльності. Схарактеризовано можливості соціокомунікативного механізму в аспекті розв'язання проблем і державного менеджменту, і особистісного самоуправління, що реалізуються в інформаційно-аналітичній, перспективній, інтеграційній, адаптативній, презентаційній, емотивній, освітній функціях.

Доведено ефективність соціокомунікативного механізму державного управління в прискоренні євроінтеграційних процесів. Проаналізовано

роль міфотворення в процесі європейського/євразійського вибору та показано, що ефективна взаємодія України з Європейським Союзом стане можливою за адекватного розуміння партнерами відмінностей у стійких соціальних, культурних та політичних моделях. Зазначено, що спираючись на релевантні технологічні нейролінгвістичні ресурси, соціокомунікативний механізм уможлиблює адекватну корекцію суспільних цінностей, сприяючи толерантності у сприйнятті та інтерпретації стійких соціальних, культурних та політичних відмінностей у міжнаціональному просторі.

Деталізовано роль соціокомунікативного механізму державного управління в системі стратегічних комунікацій PR, визначеного як цілеспрямована взаємодія структур державного апарату (органів, організацій і установ) із громадянами і суспільними інститутами. Показано функціональну реалізацію механізму в процесі обміну інформацією (інформаційна), цілеспрямованому моделюванні перспективи для визначеної аудиторії (проспективна), об'єднанні навколо конкретної мети (інтеграційна), з'ясуванні ставлення різних кіл громадськості до тих або тих управлінських рішень і дій (емотивна), створенні іміджу (презентаційна) тощо. Запропоновано іміджеву модель медіа-портрету управлінської державної освітньої установи, що відбиває процес ретельного вивчення місця установи в медіа-свідомості з подальшими рекомендаціями щодо його корекції та складанням програми просування освітнього об'єкта.

Розкрито потужний ресурсний потенціал інструментальної бази соціокомунікативного механізму в процесах прийняття управлінських рішень, комунікації, прогнозуванні, мотивації тощо. Показано залежність ефективності процесу прийняття управлінського рішення від цілеспрямованого створення оптимального варіанту рішення для

конкретної ситуації після усвідомленої інтерпретації контексту та раціонального вибору найдоцільніших моделей її розв'язання. Схарактеризовано специфіку ефективних комунікативних стратегій прийняття рішень, що формуються і корегуються відповідно до мотивів, настанов, інтересів, стосунків і конкретних цілей кожної особи/осіб.

Висвітлено результати застосування інструментарію, що сприяють досягненню ефективності в усіх напрямках розвитку суспільства в умовах мінливого зовнішнього середовища, забезпечуючи процеси прогнозування, оцінювання й відстеження суспільної динаміки, оперативну й точну передачу потрібної інформації через усі структурні підсистеми, ланки та їхні підрозділи управлінської сфери. Запропоновані в цьому аспекті техніки «рапорт», «калібрування» відбивають природні закономірності обміну інформацією, взаємодії в цілому, а вміння управлінця ідентифікувати особливості невербальної поведінки співрозмовника дає змогу швидко встановлювати довірливі стосунки, адекватно розпізнавати внутрішній стан опонента, впливати на його латентні рівні, усвідомлено контролюючи власні поведінкові комплекси в різних комунікативних ситуаціях. Зазначені можливості інструментальної бази соціокомунікативного механізму сприяють створенню необхідних умов конвенційної соціальної взаємодії.

Доведено, що використання у професійній діяльності специфічних нейрологічних технік («метамодельна ідентифікація», «нейролінгвістичні рівні», «репрезентативної систематики», «метамоделі мови» тощо) сприяє корекції деструктивних переконань державного управлінця, формуючи конструктивний комунікативний фон, соціальну згуртованість, культурну ідентичність місцевих співтовариств, що становить основу громадянського відчуття й ініціює вільну участь у соціальному житті. Акцентовано на тому, що здатність цих технік здійснювати корекцію глибинних ціннісних

рівнів індивідуальної та соціальної психоструктури уможлиблює прогнозування й ефективний контроль індивідуальної/масової поведінки. Зазначено, що редукування негативних етнічних та індивідуальних стереотипів за допомогою метапрограм прискорить реалізацію внутрішньої/зовнішньої інтеграції. Також звернено увагу на врахування метапрограмних ідентифікаторів групи/соціуму під час підготовки й реалізації соціальних, адміністративних та інших реформ, при виборі та розподілі професійних завдань, оскільки що більше вони відповідають внутрішнім пріоритетам гендерної групи, то ефективнішим буде їх виконання.

Пояснено механіку маніпулятивної сугестії та запропоновано ефективні техніки коректного впливу на людину й суспільство. Контекстуальна та змістова інтерпретація рефреймінгу відповідає вимогам творчого підходу і прискорює та оптимізує пошук варіантів управлінського рішення через корекцію негативних настанов, позицій, настрою, переконань; сприяє здійсненню ефективної взаємодії/взаєморозуміння з урахуванням вербального та невербального контекстів; розширенню професійних потенцій управлінця, що вміє вибрати оптимальну поведінку. Такий підхід дав змогу показати, як, з одного боку, практично оволодіти навичками відповідної комунікації, а з іншого – створити підґрунтя захисту від некоректних зовнішніх впливів маніпулятивної (зомбувальної) природи.

З'ясовано, що специфічне застосування рефреймінгу зумовлює гумористичний ефект. Доведено, що гумор, як запланована і контрольована когнітивна діяльність зміцнює комфортні виробничі стосунки, пом'якшує конфлікти, сприяючи професійній згуртованості, підвищує статус державного службовця. Цей корегувальний ресурс розглянуто не лише як впливову комунікативну стратегію порозуміння в

колективі й суспільстві, а й як ефективний засіб регулювання та збереження соціальних цінностей, що перебуває в центрі управлінської проблематики. Найсуттєвішою функцією цієї технології визначено досягнення поставленої комунікативної мети шляхом не насильницького управління суспільством з боку держави й корегування реакції на це управління. Експериментальні результати дисертаційного дослідження засвідчують бажання управлінців підвищувати рівень професійної компетенції, розвиваючи свої комунікативні здібності, а також доводять необхідність розробки відповідних навчальних семінарів, майстер-класів, тренінгів.

Доведено економічну доцільність застосування соціокомунікативного механізму державного управління, що ґрунтується на мінімізації виробничих трансакційних витрат, спричинених виробничою неефективною збитковою трансакцією (одиниця спілкування, комунікативний акт). Оперативне володіння управлінцями соціокомунікативними інструментами професійної взаємодії сприяє зменшенню економічно збиткових комунікативних стратегій управлінців. Показано, що результати застосування соціокомунікативного механізму державного управління сприяють підвищенню ефективності управління розвитком суспільства в умовах мінливого зовнішнього середовища, забезпечуючи процеси прогнозування, оцінювання й відстеження суспільної динаміки, оперативну й точну передачу потрібної інформації через усі структурні підсистеми, ланки та підрозділи управлінської сфери.

Розроблено та апробовано в державно-управлінській практиці моделювальні практики соціокомунікативного механізму (управління стресом, креативне мислення, мовна підготовка, ефективна комунікація, коучинг управлінської еліти) зорієнтовані на розвиток комунікативно-когнітивних здібностей державних службовців та посадових осіб місцевого

самоврядування. Такі практики дають змогу дістати навички самоконтролю, самоорганізації, самопрограмування, що сприяє підвищенню ефективності професійної діяльності та засвоєнню прийомів толерантної комунікації. Результати апробацій показали, що використання нейролінгвістичних інструментів підвищує засвоєння інформації, прискорює процес навчання, робить його легким, приємним і комфортним. Обґрунтовано необхідність якісних змін у системі підготовки державних службовців. Доведено й детально схарактеризовано релевантність тренінгових форм навчання як максимально дієвих складників запропонованого соціокомунікативного механізму, що уможлиблює безпосередню трансплантацію наведених тренінгів у навчальний процес, увиразнюючи прикладний характер інструментальної бази механізму.

Розроблено науково-прикладні рекомендації щодо вдосконалення функціонування соціокомунікативного механізму державного управління, зокрема запропоновано:

- при розробці концепцій, стратегій, цільових програм, програм і планів роботи з персоналом органам державної влади та органам місцевого самоврядування передбачати заходи, спрямовані на впровадження соціокомунікативного механізму в державноуправлінську практику;
- широко впроваджувати моделювальні практики соціокомунікативного механізму державного управління в програми підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування;
- для підвищення загального професійного рівня управлінців сконцентрувати увагу на якості та швидкості навчання, запроваджуючи тренінгові форми з управління стресом, алгоритмів креативного мислення, практик мовної підготовки, ефективної комунікації й сучасного консалтингу (коучинг) як концептуальних складників продуктивної

фахової діяльності управління;

- розвивати подальші дослідження, спрямовані на вдосконалення соціокомунікативного механізму державного управління, зокрема на базі Національній академії державного управління при Президентіві України та її регіональних інститутів, Академії муніципального управління, інших вищих навчальних закладів, у яких здійснюється підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Результати проведеного дослідження дають змогу визначити шляхи оптимізації державно-управлінської галузі, сприяють вдосконаленню всіх управлінських практик через упровадження соціокомунікативного механізму державного управління як наскрізного феномену, що має глибоке теоретичне обґрунтування, широке функціональне поле та потужну інструментальну базу.

Висновки. Введено у науковий обіг поняття «соціокомунікативний механізм державного управління». Доведено, що філософські ідеї нейролінгвістичного програмування чітко корелюють з аксіоматикою державного управління. Висвітлено сучасні умови функціонування соціокомунікативного механізму державного управління та окреслено його можливості. Доведено ефективність соціокомунікативного механізму державного управління в прискоренні євроінтеграційних процесів. Деталізовано роль соціокомунікативного механізму державного управління в системі стратегічних комунікацій. Розкрито потужний ресурсний потенціал інструментальної бази соціокомунікативного механізму в управлінських процесах. Доведено економічну доцільність застосування соціокомунікативного механізму державного управління.

Список використаних джерел:

1. Бронікова С. А. Соціокомунікативний механізм державного управління: теорія і практика моделювання : [монографія] / С. А. Бронікова. – Одеса : ОРІДУ НАДУ,

2010. – 346 с.

2. Бронікова С. А. Основи ефективної комунікації (Порадник управлінцеві на щодень) / С. А. Бронікова, Т. Ю. Ковалевська [навч. посіб.]. – Одеса : Фенікс, 2008. – 140 с.
3. Бронікова С. А. Нейролінгвістичне моделювання ефективної поведінки державного управлінця / С. А. Бронікова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. праць. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 3 (35). – С. 4-10.

Рецензент: доктор наук з державного управління, професор Бакуменко В.Д.